

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

БЕХ І. Д. — директор Інституту проблем виховання НАПН України, д-р психол. наук

БІЛЕЦЬКА Л. А. — начальник відділу дошкільної освіти Управління освіти Голосіївської районної в м. Києві державної адміністрації

ГАВРИШ Н. В. — провідний науковий співробітник лабораторії дошкільного виховання Інституту проблем виховання НАПН України, д-р пед. наук, професор

ІЛЬЧЕНКО А. І. — керівник напрямку «МСФР: Освіта» Цифрового видавництва МСФР

КОНОНКО О. Л. — завідувач кафедри дошкільної освіти Ніжинського державного університету імені М. В. Гоголя, д-р психол. наук, професор

КРЕМЕНЬ В. Г. — президент Національної академії педагогічних наук України, д-р філос. наук, професор

КРУТІЙ К. А. — професор Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, д-р пед. наук

ЛАДІВІВ С. О. — провідний науковий співробітник Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, канд. психол. наук

ЛИСЕНКО Н. І. — директор з контенту Цифрового видавництва МСФР

ОМЕЛЬЯНЕНКО Н. В. — шеф-редактор управлінських видань напрямку «МСФР: Освіта» Цифрового видавництва МСФР, голова правління ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти»

ПРОЖЕНКО Т. О. — завідувач лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, д-р психол. наук

САВІНОВА Н. В. — шеф-редактор методичних видань напрямку «МСФР: Освіта» Цифрового видавництва МСФР

СКОРИК О. О. — головний редактор журналів «Вихователь-методист дошкільного закладу» та «Методична скарбничка вихователя»

ЕКСПЕРТНА РАДА

ГАЛЯПА М. М. — директор ДНЗ № 256, Київ

МИХАЙЛІЧЕНКО Т. П. — завідувач ДНЗ № 405, Донецьк

РЕЗЕНЧУК Н. В. — вчитель-логопед ДНЗ № 205, Київ

СМОЛЬНИКОВА Г. В. — доцент кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти ІППО Київського університету імені Бориса Грінченка, канд. психол. наук

Київ
«МСФР-Україна»
2016

ЩОМІСЯЧНИЙ СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ ЖУРНАЛ Вихователь-МЕТОДИСТ ДОШКІЛЬНОГО закладу

№ 9
ВЕРЕСЕНЬ
2016

Видається за інформаційної підтримки Міністерства освіти і науки України

Вперед і вгору!

Як досягти успіху в дорослому житті, якщо ти не дуже добре вчишся у школі? Це по-дитячому наївне запитання дівчинка-підліток адресувала одному бізнесмену й мільйонеру. Той нічого не відповів. А відтак опитав більше ніж 500 відомих осіб і узагальнив людські якості, які сприяють досягненню успіху: працелюбність, концентрація, вміння переборювати себе, креативність, прагнення до самовдосконалення, вміння служити людям, впертість і пристрасть. Які з цих якостей притаманні вам? А чи помітили ви, що всі вони не вроджені, а набуті? Тобто ми можемо і маємо розвивати їх під час щоденної діяльності.

Питання самоосвіти, саморозвитку та досягнення успіху нині цікавлять представників різних галузей, зокрема й педагогів. Як свідчать результати досліджень, усіх людей можна умовно розділити на дві групи: ті, що чекають, доки до них «прийде» успіх, і ті, що працюють, аби досягти успіху. Першу групу можна порівняти з уболівальниками на стадіоні, а другу — із гравцями, які бігають полем.

Як же стати активним гравцем у грі під назвою «життя»? Конкретні поради дає американський письменник Стівен Кові у своїй книжці «Сім навичок високоєфективних людей», що стала світовим бестселером. Наголосимо на кількох із них:

- *буйте проактивні* — людина завжди має свободу вибору й сама відповідальна за своє життя, тільки від неї, а не від її оточення, залежать її вчинки;
- *починайте справу, уявляючи її результат* — основою ефективності є чітке розуміння цілі;
- *спочатку робіть те, що необхідно зробити насамперед* — важливо визначити пріоритети і зосередитися на них, водночас відклавши решту справ;
- *досягайте синергії* (робота в команді, згуртованість і творча взаємодія з іншими людьми) — успішний синергетичний процес дає змогу розв'язувати проблеми набагато ефективніше порівняно з індивідуальним розв'язанням.

Наведені поради — універсальні, тому всі їх ви з легкістю зможете застосувати у своїй професійній діяльності, а відтак і поділитися досвідом з іншими педагогами. А більше рекомендацій щодо саморозвитку та самовдосконалення педагогів подано на сторінках вересневого числа журналу.

Одним із інструментів саморозвитку педагогів є ознайомлення з фаховими ресурсами. Тож запрошуємо вас на портал «Педрада» (www.pedrada.com.ua), де для вас — статті з архіву улюблених видань, а ще найсвіжіші новини у галузі освіти.

Спонукати вас до дії хочемо мотиваційною цитатою Марка Твена: «Секрет руху вперед полягає в тому, що треба почати рухатися!». Тож упевнено рухайтесь до досягнення своєї мети!

До зустрічі на сторінках вашого улюбленого фахового журналу!

З повагою
головний редактор

Олеся Скорик

Олеся Скорик

професійно вдосконалюємося

Алла КОВАЛЕНКО

37 Звітують архітектори освітнього процесу

Атестація є для кожного педагога перевіркою ефективності його особистісного зростання, іспитом на компетентність, можливістю поділитися з колегами своїми професійними надбаннями. Аби педагоги мали змогу якнайліпше проявити себе як фахівці, проаналізувати власну діяльність та діяльність колег у міжатастаційний період, намітити творчі плани на майбутнє, зібратися з думками напередодні атестації, доцільно запросити їх до участі в такій формі роботи, як творчий звіт

відповідаємо на запитання

42 Право вихователя-методиста на присвоєння педагогічного звання за результатами позачергової атестації

43 Збереження кваліфікаційної категорії та встановлення тарифного розряду при переході з посади на посаду

комплектуємо методичний кабінет

Олена ПОЛОВІНА

45 Педагогічний супровід образотворчої діяльності дітей: розширюємо можливості, збагачуємо досвід

Діти дошкільного віку невпинно прагнуть до пізнання багатогранності світу, різноманітних властивостей довкілля — так відбувається накопичення їхнього життєвого досвіду. Аби сприяти дітям у цьому прагненні, педагогам варто активно використовувати універсальний освітній засіб — образотворчу діяльність

працюємо з вихователями

Людмила КОРОВІНА

51 Як намалювати казку за допомогою чарівної кульки

Малювання в нетрадиційних техніках відкриває широкий простір для дитячої фантазії. Воно дає дітям змогу проявити самостійність, виразити в малюнку свою індивідуальність. Серед різноманітних способів малювання найпростішим, але водночас й доволі незвичним є малювання жмаканим папером. Опанувати цю техніку, аби уповні використовувати в роботі з дітьми її можливості та переваги, варто під час майстер-класу

обмінюємося досвідом

Віра ЦИМБАЛ

58 Долучаємо до мистецтва: лялька-мотанка власноруч

Окрім образотворчої діяльності, засобом збагачення життєвого досвіду дітей є й художньо-продуктивна діяльність. Особливо якщо об'єктом такої діяльності є один із символів української нації. Ідеться про ляльку-мотанку, яку можна разом із дошкільниками створити власноруч

свята й цікаві події

60 Усесвітній день вітань

Наталія КОНДРАТЕНКО,
Римма ВОВКОТЕЧА

62 У Країні привітань

Конспект заняття для дітей старшого дошкільного віку з порушеннями зору

організовуємо свята

Інна ШЕСТОВА

66 Бал в Осінньому королівстві

Осіньне свято для дітей старшого дошкільного віку

Що коли уявити осінь не як звичну пору року, а як бал вінценосних персон — Короля Доща та Королеви Осені. Тоді й останній місяць цієї пори видасться не таким вже й похмурих. Ще б пак — він же Його Величність Королевич Листопад XI, і всі жителі королівства — овочі, фрукти та квіти — зібралися на святкування його Дня народження...

КОМПЛЕКТУЄМО МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ

Діти дошкільного віку невпинно прагнуть до пізнання багатогранності світу, різноманітних властивостей довкілля — так відбувається накопичення їхнього життєвого досвіду. Аби сприяти дітям у цьому прагненні, педагогам варто активно використовувати універсальний освітній засіб — образотворчу діяльність

Олена ПОЛОВІНА,
доцент кафедри дошкільної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка,
канд. пед. наук

Педагогічний супровід образотворчої діяльності дітей: розширюємо можливості, збагачуємо досвід

Формування художньо-естетичної компетентності дитини дошкільного віку передбачає обізнаність у галузі «мистецтво», прагнення та здатність реалізовувати на практиці свій художньо-естетичний потенціал для отримання неповторного результату творчої діяльності. Звичайно, у дошкільників творчий потенціал перебуває лише на стадії становлення. Для його розвитку важливо, аби діти набули багатого емоційно-естетичного досвіду **під впливом різних видів мистецтва** — образотворчого, музичного, літературного, театрального.

Саме за допомогою засобів мистецтва **педагог може:**

- збагатити індивідуальний досвід ставлення кожної дитини до світу;
- допомогти дитині навчитися проникати у внутрішній світ іншої особистості, відчувати образи, трансльовані митцями, загалом співчувати іншим людям, тобто бути здатною розділяти їхні почуття.

Як організувати образотворчу діяльність дітей

Організація образотворчої діяльності насамперед має забезпечувати поліхудожній розвиток дітей. Це можливо завдяки **синкретичності** — з'єднанню, злиттю з іншими видами діяльності.

Наприклад, підготовку до театралізації педагоги здійснюють під час ліплення, коли діти виготовляють фігурки для глиняного настільного театру, а твори для театралізації обирають із розділу «Літературна скринька» освітньої програми для дітей від двох до семи років «Дитина».

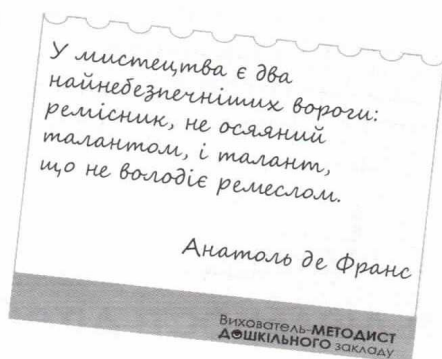
Систему роботи з образотворчої діяльності слід базувати на **особистісно орієнтованому** підході, в основі якого, на відміну від традиційного авторитарного підходу, — емпатійне розуміння педагогом дитини. Методами співпраці з дитиною при цьому є **діалог та гра**.

Ключові слова:

образотворча діяльність дошкільників; залучення до мистецтва; педагогічний супровід образотворчої діяльності; особистісно орієнтований підхід; малювання; нетрадиційні техніки малювання

За такого підходу спільна образотворча діяльність педагога і дітей **виключає наслідування зразка** дорослого, а передбачає активні дії кожної дитини у створеному педагогом розвивальному середовищі.

З огляду на те, що діти дошкільного віку **не можуть самостійно** зіставити мистецтво з реальними об'єктами та явищами, педагог має **створити відповідне емоційне тло** для сприймання творів мистецтва — атмосферу захоплення, зацікавлення, заохочення, хвилювання. Лише так діти отримають справжні враження від творів мистецтва, що, своєю чергою, сприятиме їхньому інтелектуальному та естетичному розвитку.

Зазначимо, що образотворча діяльність дошкільників має бути для них процесом поступового оволодіння світом власних емоцій, рухом від пізнання себе зовнішнього до пізнання свого внутрішнього світу.

Пріоритетну роль в образотворчій діяльності має розвиток здатності дітей **усвідомлювати внутрішні глибинні прагнення**, уміння викликати в себе позитивні емоційні стани, відчуття, переживання та відтворювати їх у художньому образі. Своєю чергою, **визначальним принципом** педагогічного супроводу образотворчої діяльності є значимість для дітей власної діяльності. Цей принцип можна втілити, зокрема, так: використовувати дитячі роботи, виконані під час занять з малювання, під час оформлення афіш, інформаційних куточків, запрошень для батьків на свята, атрибутів для ігрової діяльності тощо.

Практика свідчить, що педагоги не завжди апелюють до почуттів дітей. Пріоритетним залишається інтелектуальний розвиток. Тоді як педагогічний супровід образотворчої діяльності, навпаки, має бути побудований на розвитку й організації почуттєвої сфери дитини. Педагог зможе допомогти дитині успішно розвиватися в образотворчій діяльності, якщо усвідомлюватиме: малювання, ліплення, аплікація, конструювання **не «терплять» шаблону, стереотипності**, раз і назавжди встановлених правил, обмежень на кшталт: «Дерево треба малювати знизу вгору, тому що воно так росте».

Технологія педагогічного супроводу занять із малювання

Малювання як один із видів образотворчої діяльності — це цінний досвід вираження дитиною власного ставлення до навколишнього світу. У цьому захопливому процесі відбувається трансформація випадкового та вибіркового сприймання в цілеспрямоване та осмислене естетичне пізнання.

Для дітей з раннього віку відкриваються «образотворчі» властивості навколишніх предметів: вода тече і залишає «струмочки» й патьоки, їжа — кольорові плями на скатертині, одязі тощо. Тож як матеріал для малювання дитина може використовувати буквально все.

Стереотип, що навчати дитину малювати потрібно лише пензликами (фломастерами, фарбами), лише заважає дорослим розвивати її творче начало. Людина на початку свого розвитку робила наскельні розписи за допомогою різних матеріалів, здійснюючи перші спроби виразити свої враження, зафіксувати спогади тощо. Так само дитина, для якої все на світі є новим і непізнаним, охоче використовує так звані нетрадиційні техніки малювання. Зрозуміло, що це «доросле» визначення, адже для дитини ще немає жодних правил — вона просто досліджує і використовує властивості різних матеріалів. Так відбувається становлення її творчого потенціалу.

Технологія супроводу малювання як виду дитячої образотворчої діяльності **передбачає**:

- збереження феномену дитячої творчості;
- розвиток у дитини інтересу й оцінного ставлення до малювання;
- ознайомлення —
  - із зображувальними матеріалами та їх можливостями, збагачення досвіду творчих дій з ними;
  - із графічними й живописними техніками;
- стимулювання прагнення досягати образно-естетичної виразності малюнка;
- культивування стану емоційного задоволення від процесу та результату малювання.

Пропонуємо відмовитися від поділу занять із малювання на предметне, сюжетне та декоративне, адже реалізація завдань кожного із цих видів під час малювання відбувається комплексно.

Зображувальні матеріали

Дітям слід пропонувати різноманітні зображувальні матеріали, як-от: гуаш, акварель, харчові барвники, біло, олія, крейда, олівці, фломастери, пензлики різних номерів, поролон, губки-штампи, палітра, ватман, папір для малювання, шпалери, дерев'яні дощечки, берест, мольберти, штучне скло, нитки, коктейльні трубочки, свічки, зубні щітки, тички (наприклад, ватяні палички), висушені суцвіття тощо.

Звичайно, педагогові необхідно звернути особливу увагу на **дотримання правил безпеки** — матеріали мають бути нетоксичними, призначеними або дозволеними для використання дітьми. Під час роботи потрібно уважно стежити,

аби діти не зашкодили собі (наприклад, не проковтнули той чи той матеріал).

Після заняття з малювання для виховання охайності слід запропонувати дітям допомогти прибрати робоче місце, а відтак ретельно вимити руки.

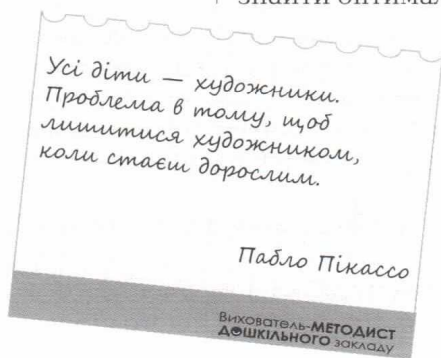
У групах дошкільного навчального закладу варто організувати Майстерню юних художників, яка функціонуватиме на засадах позитивної мотивації, вільної творчості та експериментування. Поради

Художньо-естетичний потенціал — обсяг культурно-історичних та художньо-естетичних знань, умінь та навичок естетичного сприймання, аналізування та інтерпретації творів мистецтва відповідно до авторського задуму, розуміння єдності форми та змісту тощо

Майстерня юних художників

щодо того, як надихнути дітей на образотворчу діяльність, пропонуємо в *Додатку*.

Заняття в Майстерні юних художників слід проводити з дітьми, починаючи з раннього віку, адже для кожної вікової групи можна знайти оптимальний варіант образотворчої діяльності.

Так, для дітей другого-третього років життя важливим є процес **малювання каракуль** — так у дітей розвивається координація, ритмічність рухів, зоровий контроль за рухами. Радимо для такої діяльності використовувати не лише горизонтальні, а й вертикальні поверхні — для цього на стінах потрібно закріпити однотонні шпалери або аркуші ватману.

Натомість у дітей молодшого дошкільного віку важливою умовою для формування інтересу до малювання є **дозвіл на експериментування з матеріалами**. Така діяльність викликає в дітей позитивні

емоції та стає основою для оволодіння прийомами малювання пальцями та долонями.

Забезпечити дітям позитивні емоції від образотворчої діяльності нескладно за допомогою **ігрових прийомів**, як-от «Віднайди зелену фарбу» (діти змішують жовту і блакитну фарби), «Пальчиковий дощ» (діти вмочують подушечки пальців у фарбу й залишають на папері відбитки — «краплі») тощо.

Дітей молодшого дошкільного віку варто ознайомлювати з кольорами, використовуючи асоціації: жовтий — жовток, сонечко, пісок; синій — небо, море, волошки тощо. Пізнаючи властивості фарб та інших матеріалів, діти **засвоюватимуть закономірності**, як-от:

- будь-який зображувальний матеріал залишає слід;
- що сильніше натискаєш — то товща (насиченіша) лінія;
- аби не пошкодити малюнок, фарбі треба дати висохнути;
- на вологій поверхні фарба розтікається.

Нетрадиційні техніки

За основу навчання малювання пропонуємо брати нетрадиційні техніки, оскільки вони гарантують успішний результат.

Так, малювання курчатка відбитком картоплини, вмоченим у жовту фарбу, зручніше й цікавіше для дітей, ніж малювання пензликом. Такий підхід не спрощує процес навчання, не заважає оволодівати навичками роботи з пензликом — ним можна домалювати очка, лапки, дзьобик тощо. Відтак варто поступово переходити до повноцінного застосування пензлика. При цьому необхідно, аби дитина мала час на спроби малювати ним що завгодно — використовуючи пензлики різних номерів, отримувала різні за розміром мазки, лінії, зигзаги, плями різних розмірів, форм, кольорів. Такий досвід згодом стане основою для опанування складніших прийомів, як-от обведення контура, зафарбовування предмета, не виходячи за контур тощо.

Малювання з використанням нетрадиційних технік дарує дітям позитивні емоції, розкриває нові властивості відомих їм предметів, дивує непередбачуваністю, дає змогу експериментувати, апробувати

власні ідеї. Діти з різним рівнем розвитку образотворчих здібностей, використовуючи нетрадиційні техніки малювання, **легко отримують яскраве красиве зображення**. Тоді як малювання за допомогою пензлика чи олівця потребує уже певною мірою сформованих технічних навичок.

Серед нетрадиційних технік малювання, які варто запропонувати дітям молодшого дошкільного віку, назовемо такі: «пальчикова палітра», малювання долоньками, трафаретне малювання.

У середньому та старшому дошкільному віці досвід дітей необхідно розширювати, пропонуючи більше різних зображувальних матеріалів і технік малювання, як-от: гратаж, монотипія, плямографія, ниткографія, техніка розбризкування, малювання мильними бульбашками, малювання по вологому паперу, малювання жмаканим папером*, повітряними кульками тощо.

Так, під час роботи з дітьми можна не лише використовувати готові фарби (акварель, гуаш), а й самостійно створювати їх: наприклад змішати харчові барвники з дитячим кремом і викласти отримані суміші на білу клейонку. Відтак запропонувати дітям погратися з кольорами: проводити лінії від однієї фарби до іншої спочатку одним пальцем, поступово задіюючи одну чи обидві руки. Також за допомогою білила можна створювати різні відтінки кольору. Важливо навчити дітей користуватися палітрою (дерев'яною або пластиковою дощечкою для фарб), адже вона створює необмежені можливості для експериментування з фарбами, отримуючи нові кольори та їх відтінки.

Починаючи з п'ятого року життя, варто пропонувати дітям оволодіти прийомом обведення шаблонів за контуром, створюючи силуети за допомогою олівця, а потім їх розфарбовування стружкою з грифеля олівця, восковими крейдочками, фарбою. Діти опановують різні способи ґрунтування поверхні (пензликом, губкою), малювання за ескізом вихователя.

Важливо, аби педагог стимулював дітей **посіднувати різні техніки** малювання. Слід апелювати до досвіду дітей: «Пригадайте, як ми малювали сніг (набризк), спробуйте використати зубну щіточку для зображення хвої ялинки, згадайте, як ми використовували тичок для малювання гілочки мімози» тощо.

Мистецтво неможливо створювати і сприймати неемоційно, неособистісно — саме цей факт робить його незалинним у формуванні нашого особистісного ставлення до світу.

Юрій Фохт-Бабушкін

ВИХОВАТЕЛЬ-МЕТОДИСТ
ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Створення сприятливих умов

Завдяки малюванню з натури (на пленері) діти відчують себе справжніми художниками. Проте для такої діяльності важливо створити відповідні умови:

- провести попередню роботу, під час якої формувати вміння бути спостережливими та застосовувати набуті раніше навички малювання;
- забезпечити всіх дітей індивідуальними наборами для творчості;
- зручно розташувати дітей;
- створити ігрову ситуацію.

* Див. статтю Л. Коровіної «Як намалювати казку за допомогою «чарівної» кульки» на с. 51 в цьому числі журналу. — Прим. ред.

Під час самостійної художньої діяльності варто стимулювати **малювання за уявою** як метод закріплення вражень від реальних подій та явищ.

Запропонований підхід до організації образотворчої діяльності — не інновація. Він базується на ідеях Василя Сухомлинського про створення естетичних комплексів, що передбачають інтеграцію виховних впливів природи, мистецтва, творчої діяльності та педагогічного спілкування на особистість дитини. Своєю чергою, під час образотворчої діяльності вплив на розвиток дитячої особистості здійснюють взаємопов'язані прояви довкілля — колір, звук, простір, рух, форма. Зрештою, описаний підхід є цілком інтегрованим, адже передбачає врахування національно-художніх традицій, регіональних, історичних, культурних чинників впливу мистецтва на розвиток особистості кожної дитини та забезпечує поліхудожній розвиток дошкільників.

Додаток

Як надихнути дітей на образотворчу діяльність

Пам'ятка для педагога

- Відмовтеся від стереотипів щодо наявності зразка та відтворення його дітьми. Уникайте звичайного показу зображення об'єктів.
- Надайте дітям змогу вільно експериментувати із творчим матеріалом, робити відкриття, випробовувати свої ідеї, виражати емоції.
- Позитивно оцінюйте кожну роботу, оскільки всі вони неповторні.
- Мотивуйте дітей до малювання — створюйте позитивний настрій за допомогою психогімнастики, емоційних вправ, дидактичних ігор, музичного супроводу тощо.
- Проводьте заняття з малювання лише за умови наявності в дітей бажання творити. Плекайте в собі й дітях стан творчого піднесення.
- Формуйте дбайливе ставлення до приладдя, яким діти користуються для створення малюнків.
- Будьте дітям партнером, давайте поради з позиції друга — це надихне кожну дитину на вільну творчість, невимушено спрямує її на позитивний результат.